

Kommunal- og moderniseringsdepartementet - KMD

Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Vår referanse: 20/01661-32
Arkivkode: 0
Saksbehandler: Lise Spikkeland,
Deres referanse:
Dato: 25.11.2020

Hørings svar fra KS

NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg - ny valglov

KS viser til høringsbrev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), om valglovutvalgets utredning *Frie og hemmelige valg – ny valglov*, med høringsfrist 31.12.2020.

Kommuner og fylkeskommuner er gjennom lov en demokratisk arena i det norske samfunnet. De er egne folkevalgte nivåer og kommunene har i tillegg ansvar for å gjennomføre valg til alle styringsnivåene i Norge, også til Stortinget. Valglov og grunnlovens bestemmelser knyttet til valg er derfor av stor betydning for kommunesektoren, selv om forslagene i utredningen berører kommunesektoren i ulik grad og på ulik måte.

Det vises for øvrig til KS hørings svar til KMD datert 30.09.2020, om forslag til endringer i valglov, valgforskrift og forskrift om valg til Sametinget – alle hentet fra NOU 2020:6.

Hørings svaret nedenfor er strukturert utfra kapitlene i NOU 2020:6.

Kapittel 2 valglovens formålsparagraf

KS støtter utvalgets flertall som foreslår å ta ut ordet «direkte». KS mener mindretallets forslag om å legge til «høy valgdeltakelse» ikke er et ufravikelig prinsipp på linje med «frie og hemmelige», men mer en målformulering.

Kapittel 4 Teknologi og sikkerhet om elektronisk stemmegivning

- *Elektronisk stemming*

KS støtter utvalgets flertall som vurderer at sikkerheten ved å stemme over internett ikke er god nok til å innføre en slik måte å stemme på i Norge på nåværende tidspunkt. Samtidig vil KS peke på at det alltid være risiko ved gjennomføring av valg som utfordrer prinsippene om at de skal være frie og hemmelige. Påvirkning og menneskelige feil kan også oppstå når valg foregår på papir og i valglokalet.

KS mener samtidig at det bør åpnes for elektronisk stemming begrenset til forhåndsstemmeperioden når nasjonale myndigheter vurderer at sikkerheten er god nok.

Den pågående pandemien minner om at situasjoner kan oppstå som gjør at velgere ønsker å unngå mange mennesker og kø i stemmelokalet på selve valgdagen. Det kan innebære at flere enn tidligere ønsker å avgi forhåndsstemme – og at det således også kan komme et stort trykk på valglokalet også i forhåndsstemmeperioden.

KS viser også til positive erfaringer fra forsøk med stemming over internett i forhåndsstemme-perioden ved valgene i 2011 og 2013, og mener det bør igangsettes flere slike forsøk for å få et godt grunnlag å vurdere ev innføring på. Det bør også vurderes å utrede om det er mulig å gjennomføre forsøk med elektronisk stemming over internett for enkelte velgergrupper, i et mindre antall kommuner. Det vil gi viktig læring og erfaring.

Kapittel 6 Valgordning ved kommunestyre- og fylkestingsvalg

- *Felles valgdag for stortingsvalg og kommune- og fylkestingsvalg*

KS støtter utvalgets flertall som ikke ønsker å innføre felles valgdag i nasjonale og lokale valg.

Demokratiets legitimitet hviler på høy valgdeltakelse. Valgdeltakelsen har i flere år ligget på mellom 60 og 65 % i lokale valg. Selv om deltakelsen økte noe ved lokalvalget i 2019, ligger den fortsatt vesentlig lavere enn i stortingsvalg. I nordisk sammenheng ser vi at Sverige som har felles valgdag i flere tiår har hatt høyere valgdeltakelse i både det lokale og regionale demokratiet enn i Norge, og kun marginalt lavere enn valgdeltakelsen til Riksdagen.

Det vises til valglovutvalgets argumenter, blant annet at valg hvert fjerde år vil gjøre at enkelte av førstegangsvelgerne vil være oppimot 22 år gamle før de kan delta i valg - og argumentet om at fire år er en lang periode uten at velgerne kan bruke valgdemokratiet. Selv om demokratisk deltakelse spenner videre enn selve valget, og pågår mellom valg, er det kun i selve valget at vi velger hvem som skal representere oss.

Undersøkelser viser at lokale saker er fremste drivkraft for valg av parti i lokalvalg, og at den lokale faktoren fått økt betydning over tid. Velgere oppgir i tillegg at det for det meste er lokale saker som preger valgkampen. Felles valgdag kan gi mindre oppmerksomhet til lokale saker og det lokale demokratiet. Felles valgdag kan innebære at de lokale sakene kan komme i skyggen av den nasjonale valgkampen og at velgerne får dårligere grunnlag for partivalg lokalt.

- *Inndeling valgdistrikter kommuner og fylkeskommuner*

KS støtter utvalgets flertall som ikke ønsker å åpne for at kommuner eller fylker skal kunne deles inn i flere valgdistrikter, med den begrunnelse utvalgets flertall gir.

- *Minimum antall medlemmer i fylkesting og kommunestyre*

KS støtter flertallets forslag om at dagens nivå for minimum antall medlemmer i kommunestyre og fylkesting videreføres, under henvisning til at dette ble vurdert i forbindelse med ny kommunelov.

Kapittel 7 Personvalg

- *Personvalgordning ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

KS støtter utvalgets flertall som ønsker å innføre dagens personvalgordning ved kommunestyrevalg ved fylkestingsvalg, og at det også innebærer at det ved valg til fylkesting innføres mulighet til å gis stemmetillegg (forhåndskumulering) fra partiene.

KS støtter mindretallets forslag om at ordningen med slengere også bør innføres på valg til fylkesting, begrunnet med at endringene som til sammen er foreslått innebærer en ytterligere utvidelse av demokratiet. Det vil også gjøre at valgordningen ved hhv kommunestyre- og fylkestingsvalg vil bli mer like.

Kapittel 8 Folkeavstemninger

- *Bindende lokale folkevalgstemninger*

KS støtter utvalgets flertall som ikke ønsker å innføre regler om bindende lokale folkeavstemninger, eller å fastsette nærmere regler om hvordan lokale folkeavstemninger skal gjennomføres. Det vises for øvrig til flertallets begrunnelse.

Kapittel 9 Stemmerett

- *Stemmerettsalder*

KS støtter utvalgets mindretall og mener at stemmeretts- eller valgbarhetsalder ikke bør senkes, men fortsatt følge myndighetsalderen på 18 år.

- *Valgbarhetsalder*

KS støtter utvalgets flertall som ønsker å beholde valgbarhetsalder på 18 år. Valgbarhetsalder bør fortsatt følge myndighetsalderen.

Kapittel 12 Bruk av teknologi i valggjennomføringen

- *Statlig IKT-system – EVA*

KS støtter utvalgets forslag om å lovfeste bruk av statlig IKT-system for planlegging og gjennomføring av valg. Det vises til at alle kommuner i dag bruker det elektroniske valgadministrative systemet EVA, og at de uttrykker stor tilfredshet med det.

Kapittel 13 Listeforslag

- *Minimumskrav ved antall kandidater*

KS støtter utvalgets flertall og vil beholde et minimumskrav til antall kandidater til fylkestingsvalget og kommunestyrevalget, men differensiere minimumskravet til antall kandidater på listeforslagene ut fra antall medlemmer i fylkestinget og kommunestyret. Det vises til begrunnelse fra utvalgets flertall.

- *Individuelle kandidater*

KS støtter utvalgets flertall og ønsker ikke å åpne for at individuelle kandidater kan få stille til valg. Det vises til begrunnelse fra utvalgets flertall.

- *Minimum antall underskrifter*

KS støtter utvalget og mener det er viktig å beholde et minimum antall underskrifter for å få stille liste, og at det differensieres slik at kravet beregnes ut fra en andel av de stemmeberettigede i valgdistriktet, istedenfor at det baseres på et fast tall. Det vises for øvrig til utvalgets begrunnelse.

Kapittel 14 Ordensregler

- *Velgerpåvirkning*

KS støtter flertallet som vil at forbud mot velgerpåvirkning skal være lik i forhåndsstemmeperioden og på valgtinget, og at forbudet kun skal gjelde i selve rommet der velgerne stemmer. Like regler innebærer en forenkling for kommunene som skal håndtere disse.

Kapittel 15 Legitimasjon

- *Krav til legitimasjon*

KS støtter utvalgets forslag om å forskriftsfeste krav om gyldig legitimasjon, slik at hovedregelen blir at alle velgere skal vise legitimasjon. Samtidig, dersom en velger er kjent for stemmemottaker eller valgfunksjonær bør vedkommende få stemme selv uten legitimasjon. Det vises til utvalgets begrunnelse.

Kapittel 17 Stemming, prøving og opptelling

- *Sentralt stemmestyre*

KS støtter forslaget fra utvalget om å etablere et sentralt stemmestyre i kommunene, som kommer i tillegg til dagens stemmestyre med ansvar i valglokalene på valgdagen. Et sentralt stemmestyre bidrar å sikre at det er to ulike organer som teller stemmer den første og andre gangen ved kommunestyrevalg.

- *Opptelling på to uavhengige måter*

KS støtter forslaget fra utvalget om å lovfeste at første og siste opptelling i kommunene må foregå på to uavhengige måter for å sikre at opptellingen skal skje korrekt og på en tillitvekkende måte.

- *Antall tellinger i kommunene ved fylkestings- og stortingsvalg*

KS støtter utvalgets forslag om at antall tellinger i kommunene reduseres fra 2 til 1 ved fylkestings- og stortingsvalg. Slik vil det samlet være krav om to tellinger – og samtidig være likt ved alle typer valg.

- *Todagers valg*

KS støtter utvalget som mener det fortsatt bør være opp til kommunene om de kun ønsker å ha valgting på valgdagen mandag, eller om velgerne også skal kunne stemme på søndag før valgdagen. Det vises til utvalgets begrunnelse.

- *Unntak ved stemmemottak og opptelling*

KS støtter utvalget som vil videreføre begrensninger i hvem som kan være stemmemottakere og valgfunksjonærer i valglokalene.

- *Tidligstemme*

KS er enig med utvalgets flertall som mener at muligheten til å tidligstemme ikke bør avskaffes på det nåværende tidspunktet ettersom det vil innskrenke tilgjengeligheten for de velgerne som ikke har mulighet for å stemme under den ordinære forhåndsstemmeperioden. Selv om få bruker ordningen, sikrer den at blant annet fiskere som er ute lenge til havs, får mulighet til å forhåndsstemme.

- *Stemme på valgting i kommune de ikke er manntallsført*

KS støtter forslaget fra utvalgets mindretall og mener det bør utredes videre hvordan valget bør tilrettelegges slik at flest mulig får stemmen sin telt med i valgoppgjøret, uavhengig av hvor i landet de befinner seg.

Kapittel 19 Andre temaer

- *Medienes tilgang til valgresultater*

KS støtter utvalgets flertall i forslaget om at *mediene ikke få tilgang* til valgresultater før kl. 21 når siste valglokaler stenger på valgdagen, mot dagens ordning hvor mediene kan få dette 1 ½ time før valglokale stenger. Det vises til flertallets begrunnelse.

- *Arbeidstidsbestemmelser*

KS støtter forslag fra utvalget som mener det er adgang til å fastsette forskrift for unntak i arbeidstidsbestemmelser for valgmedarbeidere begrunnet i at arbeidstidsreglementets normalrammer er til hinder for tilstrekkelig kontinuitet med arbeidet med gjennomføring av valget. KS deler utvalgets oppfatning om at kommunens ansvar for gjennomføring av valg er av en så særegen art at det vanskelig lar seg tilpasse arbeidstidsreglene i loven.

Kapittel 20 Godkjenning og klage

- *Riksvalgstyre – nye oppgaver*

KS støtter utvalgets forslag om at riksvalgstyret bør gjøres om til et uavhengig klageorgan, med nye oppgaver som berører fylkesting- og kommunestyrevalg. KS mener i tillegg at det blant riksvalgstyrets medlemmer bør finnes personer med kommunal erfaring. Det vises til utvalgets begrunnelse om at tvister, godkjenning av valg m.v. skal kunne bringes inn for en juridisk uavhengig instans.

Kapittel 21 Omvalg

- *Omvalg*

KS støtter utvalgets forslag som i stor grad viderefører regelverket for omvalg. KS støtter forslaget om at det er riksvalgstyret som bestemmer om det skal gjennomføres omvalg dersom fylkestinget eller kommunestyret kjenner et valg ugyldig. Det vises til utvalgets begrunnelse.

Kapittel 22 Beredskapshjemmel

- *Beredskapshjemmel*

KS er enig i utvalgets forslag om en beredskapshjemmel – nærmere bestemt å lovfeste en adgang til å utsette, forlenge eller holde omvalg i krisesituasjoner. Det vises til utvalgets begrunnelse.